

DE, Nyelvtudományok Doktori Iskola Képzési terv

I. A DENYDI Szervezeti felépítése

A DENYDI két, egymást tartalmilag kiegészítő és meghatározott kapcsolódási pontokon egymással együttműködő doktori programból áll. A hallgatók számára – függetlenül a választott alprogramon belüli képzéstől – a DENYDI teljes kínálata rendelkezésre áll. Ugyanakkor a hallgatókat egyértelműen hozzárendeljük a programok egyikéhez és azon belül egy adott alprogramhoz. Az alprogram vezetőjének feladata, hogy felkérjen oktatókat kurzusok tartására, témavezetésre és a doktorhallgatók számára előírja a DENYDI teljes kínálatából azokat a tanegységeket, amelyek teljesítése szükséges doktori témájuk kidolgozásához. Ebben a tekintetben a hangsúly az átjárhatóságon és az együttműködésen van.

(1) Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Program

Programvezető: Dr. Kertész András

Alprogramok:	Az alprogramok vezetői:
Angol nyelvészet (2001 óta)	Dr. Rákosi György
Elméleti nyelvészet (2005 óta)	Dr. Kertész András
Német nyelvészet (2001 óta)	Dr. Csatár Péter
Romanisztika (2017 óta) (korábban: Francia nyelvészet (2001 óta))	Dr. Kiss Sándor
Számítógépes nyelvészet (2005 óta)	Dr. Hunyadi László

(2) Magyar és Finnugor Nyelvészeti Doktori Program

Programvezető: Dr. Hoffmann István

Alprogramok:	Az alprogramok vezetői:
Finnugor nyelvészet (2001 óta)	Dr. Maticsák Sándor
Magyar nyelvészet (2001 óta)	Dr. Tóth Valéria

II. A doktori értekezések témakörei

Doktori témákat a témavezetésre felkért oktatók írhatnak ki. Az egyes alprogramok a doktori témákat a következő problémakörökből merítik:

Angol nyelvészet

Az angol nyelvészeti alprogram általános célkitűzése elsősorban az, hogy az elméleti nyelvészet egyes irányzatainak módszereit az angol nyelvi adatokra alkalmazni képes nyelvészeket képezzen. Speciálisan az alprogram tartalmi súlypontozása a következő.

- (a) Fő jellegzetessége, hogy a szintaxis, a szemantika, a morfológia, a szociolingvisztika, a diskurzuselemzés, illetve a pragmatika területeit egyaránt vizsgálja.
- (b) Lehetőséget nyújt a generatív szintaxis különböző megközelítéseinek alkalmazására (Minimalista Program, Lexikai-Funkcionális Grammatika).
- (c) Formális szemantikai és kognitív nyelvészeti kutatásokra is mód nyílik.
- (d) Kísérletes nyelvészeti vizsgálatokra is van lehetőség.
- (e) A számítógépes nyelvészeti vonalon főként implementációs és lexikográfiai kutatások végezhetők.
- (f) A munkaerő-piaci igényeknek megfelelően egyre nagyobb szerephez jutnak a kifejezetten alkalmazott részdiszciplínák.
- (g) Kontrasztív nyelvészeti témák is választhatók.

Elméleti nyelvészet

Az alprogram nem kötelezi el magát egyetlen irányzat mellett sem, hanem olyan szakembereket kíván kibocsátani, akik konvertálható ismeretekkel és problémamegoldó készséggel rendelkezve az elméleti nyelvészet eszköztárának széles skáláját képesek alkalmazni a mindenkori kutatási feladat hatékony végrehajtása érdekében. Ezen általános alapelvvel összhangban a képzés súlypontozása a következő:

- (a) A képzés fő sajátossága – mely megkülönbözteti egyéb doktori iskolák elméleti nyelvészeti (al)programjától –, hogy középpontjában a nyelvtudomány tudomány-metodológiai problémái állnak.
- (b) A doktorhallgatók számára felkínált disszertáció-témák mindenekelőtt a generatív szintaxis, a formális és kognitív szemantika, valamint egyes pragmatikai elméletek sajátosságainak példáján vizsgálják a nyelvészeti elméletalkotás releváns problémáit.
- (c) A kutatási témák szisztematikusan hozzásegítik a doktorjelölteket az elméleti nyelvészet logikai, tudományfilozófiai, nyelvfilozófiai alapjainak elsajátításához, melyek bármely irányzat alkalmazásának előfeltételét jelentik.
- (d) A képzés képessé teszi a hallgatókat arra, hogy a nemzetközi tudományos normáknak megfelelő színvonalon, idegen nyelven érjenek el tudományos eredményeket.
- (e) A témaválasztás lényeges aspektusa, hogy a jelölteket bevonjuk kutatási projektekbe, akik ily módon a kutatómunka napi gyakorlatában sajátítják el a kutatás módszertanát és készítik el értekezésüket.

Finnugor nyelvészet

A finnugor nyelvészeti alprogram célkitűzése mindenekelőtt a graduális képzésben szerzett ismeretek elmélyítése a hagyományos területeken: az összehasonlító hang-, alak- és mondattan területén. Fő sajátosságai az alábbiak:

- (a) Különösen érdekes kihívás a történeti morfoszintaxis kérdéseinek tisztázása.
- (b) Az uráli/finnugor etimológiai szótárak után ki kell munkálnunk az egyes finnugor nyelvek etimológiai szótárait.
- (c) Ugyancsak újabb, jelentős kutatási területnek számít a kisebb finnugor nyelveken készült bibliafordítások feldolgozása.
- (d) A modern nyelvészeti módszerek ismeretében és adaptálásával a doktoranduszoknak lehetőségük nyílik szintaktikai, szemantikai stb. kérdésekben történő kutatásokat is végezni.

Magyar nyelvészet

Az alprogram célja a magyar nyelv rendszerének szinkrón és történeti vizsgálatában, valamint a magyar nyelv dimenzionális szemléletű megközelítésében jártas szakemberek képzése. A meghirdetett témák igazodnak a tanszék kutatási prioritásaihoz, de a hallgatók előképzettségének megfelelően ezektől részben eltérő témák meghirdetését is lehetségesnek tartjuk.

- (a) Az alprogram hallgatói számára felkínált témák elsősorban nyelvtörténeti, névtani, szociolingvisztikai és stilisztikai-szövegtani tudományterületek kérdésköreiből kerülnek ki.
- (b) A témák a rendszernyelvészeti megközelítés mellett – más magyar nyelvészeti programoktól némileg eltérően – előnyben részesítik a nyelv térben és időben való változatainak, megjelenési formáinak a vizsgálatát.
- (c) A témák vizsgálatában nagy hangsúlyt kap az interdiszciplináris szemlélet, amely a dimenzionális nyelvi megközelítés értelmében elsősorban a történettudomány, a művelődéstörténet és az irodalomtudomány irányában mutat nyitottságot.
- (d) A kutatott témák nemzetközi vonatkozásainak megismerésére – az adott szakterületeknek megfelelően – nagy hangsúlyt fektetünk.
- (e) A disszertációk témái szorosan kapcsolódnak a tanszéken folyó kutatási programokhoz, így a hallgatók egyúttal a programokba is bekapcsolódva kutatómódszertani tekintetben is jártasságot szereznek, valamint ily módon is publikációs lehetőségekhez jutnak.

Német nyelvészet

A német nyelvészeti alprogram általános célkitűzése elsősorban az, hogy a nyelvészet egyes irányzatainak módszereit a német nyelvi adatokra alkalmazni képes germanistákat képezzen. A képzés középpontjában a német alkalmazott nyelvészet áll. Az alprogram tartalmi súlypontozása a következő:

- (a) A beszélt német nyelv vizsgálata elsősorban a konverzáció-elemzés eszközeivel.
- (b) A nyelvelsajátítás különböző aspektusainak a vizsgálata.
- (c) A német nyelv változatai és szociolingvisztikája.
- (d) A német mint idegen nyelv vizsgálata a legújabb módszerek alkalmazásával.
- (e) Kontrasztív német-magyar grammatikai vizsgálatok a morfológia és a szintaxis területén.
- (f) A német leíró nyelvészet egyes, korszerű eszközeinek alkalmazása – pl. a valenciagrammatika újabb irányzatai vagy a grammatika-pragmatika viszony jelenlegi megközelítéseinek problémaköre – meghatározott szerkezetek vizsgálatára.
- (g) Német fonetika.

Romanisztika

A romanisztikai alprogram célja, hogy mind a szinkrón, mind a diakrón nyelvészetben jártos romanistákat képezzen. A képzés meg kívánja őrizni az újlatin nyelvészeti és filológiai kutatás hagyományos értékeit, ugyanakkor felhasználja a modern általános nyelvészet eredményeit és támaszkodik a mai nyelvelméletekre. A doktori témák fő sajátosságai az alábbiak:

- (a) Téma bármely újlatin nyelv vagy dialektus területéről választható.
- (b) A témák skálája a nyelvtörténetet, a régi és a mai nyelv fonológiáját, grammatikáját és szövegnyelvészetét, valamint a lexikológiát és a fordításelméletet foglalja magába, a közöttük lehetséges átfedésekkel együtt.

- (c) A doktori témák változatossága fontos szempont, ugyanakkor továbbra is súlyponti feladatnak tekintjük a nyelvtörténeti irány művelését, elsősorban a latin-újlatin átmenet, valamint a korai újlatin nyelvek vonatkozásában.
- (d) Az alprogram oktatói rendszeresen részt vesznek szövegnyelvészeti projektekből, így a szövegnyelvészeti témák művelését a doktori képzésben is alapvetőnek tekintik.
- (e) A nyelvtörténet és a középkori irodalom filológiai problematikája között szoros a tudománytörténeti kapcsolódás. A Debreceni Egyetem Francia Tanszékén e kapcsolat személyi feltételei is megvannak. Ezért ígéretes és részben már kipróbált tematika korai újlatin – elsősorban ófrancia és óprovanszál – irodalmi művek szövegnyelvészeti elemzése.

Számítógépes nyelvészet

A képzés célja a programozásban és az elméleti nyelvészetben egyaránt jártas, sokoldalúan bevethető számítógépes nyelvészek képzése. A lehetséges kutatási témák felölelik a nyelvelmélet és a nyelvtechnológia területeit, különös tekintettel az alábbiakra:

- (a) Kísérleti fonetika és laboratóriumi fonológia.
- (b) Korpusznyelvészet.
- (c) Lexikológia.
- (d) Automatikus szövegtartalom-elemzés.
- (e) Automatikus indexálás (kulcsszavak azonosítása)
- (f) Szövegek szabványos számítógépes feldolgozása.
- (g) Nyelvészet és mesterséges intelligencia.
- (h) Bűnügyi nyelvészet, szerzőazonosítás.
- (i) Számítógépes stilisztika.
- (j) A nyelvi produkció kognitív vonatkozásainak kísérletes vizsgálata.

III. A KÉPZÉS SZERKEZETE

Nappali tagozatos ösztöndíjas és önköltséges hallgatók számára

Félévenként 30 kredit megszerzése kötelező, de +/- 3 kredit megengedett.

1. Képzési és kutatási szakasz (1-4. félév):

- 1.1. Képzés
- 1.2. Kutatás
- 1.3. Oktatás

2. Kutatási és disszertációs szakasz (5-8. félév)

- 2.1. Kutatás
- 2.2. Oktatás

1. Képzési és kutatási szakasz (1-4. félév):

1.1. Képzés

A DE-DSZ minimum **18 tanulmányi (képzési) kredit** megszerzését írja elő, ahol – az előírások szerint – 1 kredit heti 1 óra kurzusnak felel meg. Képzési krediteket kizárólag ebben a szakaszban lehet szerezni.

A tanulmányi (képzési) kreditek összetétele:

1.1.1. Általános kurzusok teljesítése

Kód	Tanegység	Oktató	Kreditérték	Félév:
BTP2NY01-K1	Bevezetés a logikába I.	Tóth Enikő	1	2.
BTP2NY02-K1	Bevezetés a logikába II.	Tóth Enikő	1	3.
BTP2NY03-K1	Bevezetés a nyelvtudomány történetébe	Kertész András	1	1.
BTP2NY04-K2	Bevezetés a szintaxisba	Rákosi Csilla	2	1.
BTP2NY05-K1	Bevezetés a szemantikába	Pelyvás Péter	1	2.
BTP2NY06-K1	Bevezetés a pragmatikába	Kertész András	1	2.
BTP2NY07-K2	Bevezetés a nyelvelméletbe	Kertész András	2	1.
DEAKIDI2	Általános kutatási ismeretek	Csernoch László	1	2.

1.1.2. Témavezetői kurzusok teljesítése (az 1-4. félévben kötelező felvétellel)

Kódszám	Tantárgy	Kreditérték	Félév
BTP2NY10-K2	Témavezetői szeminárium	2	1-4.

1.2. Kutatás

1. A doktorandusz a képzés során előírt kreditmennyiség döntő részét **kutatási kreditként** szerzi.
2. A témabemutató (BTP2NYKUT11-K10), ill. a Disszertáció-egység (BTP2NYKUT31-K30) kivételével mindegyik tárgy max. 8 alkalommal (de félévente csak egyszer) vehető fel a képzés egésze során.

A kutatási tevékenységet a témavezető igazolja.

3. Kutatási kredit – kizárólag a témavezetővel való egyeztetés alapján – a következőképpen szerezhető:

<i>Kódszám</i>	<i>Tantárgy</i>	<i>Kreditérték</i>	<i>Ajánlott félév</i>
BTP2NYKUT01-K10	Témabemutató	10	6.
BTP2NYKUT02-K10	Tudományos előadás (konferencia; DENYDI tud. ea.-sorozat stb.)	10	1-8.
BTP2NYKUT03-K10	Szakirodalom olvasása	10	1-8.
BTP2NYKUT04-K10	Szakirodalmi referátum	10	1-8.
BTP2NYKUT05-K10	Kutatási témával összefüggő adatbázis- építés	10	1-8.
BTP2NYKUT06-K10	Kutatási témával összefüggő bibliográfia összeállítása	10	1-8.
BTP2NYKUT07-K10	Tanulmány	10	1-8.
BTP2NYKUT08-K10	Disszertáció-fejezet	10	1-8.
BTP2NYKUT09-K30	Disszertáció-egység	30	5-8.
BTP2NYKUT10-K5	Recenzió	5	1-8.
BTP2NYKUT11-K5	Szakmai tanulmányút referálása	5	1-8.
BTP2NYKUT12-K5	Tudományszervezési munka	5	1-8.
BTP2NYKUT13-K5	Szerkesztői tevékenység	5	1-8.

1.3. Oktatás

A doktorandusz által ellátott oktatási tevékenységért **oktatási kredit** adható. E tevékenységből a doktori képzés 8 féléve során összesen legfeljebb 40 kredit szerezhető (3 kredit = egy féléven át végzett, a feladat jellegétől függően heti 1-2 óra oktatási tevékenység.)

A DENYDI-ben félévenként max. 6 oktatási kredit szerezhető.

A nappali tagozatos ösztöndíjas PhD-hallgatók a tanszékükön/intézetükben végezhetik didaktikai gyakorlatukat, az önköltségek esetében pedig a saját munkahelyükön teljesített gyakorlat is elfogadható, így jár érte a kredit.

A gyakorlatot az egységvezető/témavezető igazolja.

<i>Kódszám</i>	<i>Tantárgy</i>	<i>Kreditérték</i>	<i>Ajánlott félév</i>
BTP2NYOKT1-K3	Oktatás	3	1-6.
BTP2NYOKT2-K6	Oktatás	6	1-6.

2. Kutatási és disszertációs szakasz (5-8. félév)

E szakasz megkezdésének feltételeként **komplex vizsgát** kell teljesíteni.

2.1. Kutatás (lásd 1.2)

2.2. Oktatás (lásd 1.3)

Egyéni felkészülők számára

Kutatási és disszertációs szakasz (1-4. félév)

A komplex vizsga sikeres teljesítése esetén a tudományterületi doktori tanács elismeri a komplex vizsgára bocsátás feltételül meghatározott minimum krediteket:

BTP2NYKUT00-K120-E	Egyéni képzésben elismert kreditek	120 kredit
--------------------	------------------------------------	------------

A doktorandusz számára előírt **kutatási kreditkötelezettség** 120 kredit, melyet a hallgató előrehaladásától függően hamarabb is teljesíthet.

<i>Kódszám</i>	<i>Tantárgy</i>	<i>Kreditérték</i>	<i>Ajánlott félév</i>
BTP2NYKUT01-K10-E	Tudományos előadás (konferencia; DENYDI tud. ea.-sorozat stb.)	10	1-4.
BTP2NYKUT02-K10-E	Tanulmány	10	1-4.
BTP2NYKUT03-K10-E	Disszertáció-fejezet	10	1-4.
BTP2NYKUT04-K30-E	Disszertáció-egység 1	30	1-4.
BTP2NYKUT05-K30-E	Disszertáció-egység 2	30	1-4.
BTP2NYKUT06-K30-E	Disszertáció-egység 3	30	1-4.
BTP2NYKUT07-K30-E	Disszertáció-egység 4	30	1-4.

IV. A komplex vizsga tárgyainak listája *mindkét doktori programban:*

1. Nyelvtörténet
2. Történeti-összehasonlító nyelvészet
3. Fonetika és fonológia
4. Morfológia
5. Szintaxis
6. Szemantika
7. Pragmatika
8. Dialektológia
9. Szociolingvisztika
10. Névtan
11. Tudományelmélet és nyelvfilozófia
12. Lexikológia és frazeológia
13. Szövegtan
14. Stilisztika és retorika
15. Pszicholingvisztika
16. Deszkriptív és normatív grammatikák
17. Empirikus nyelvészet
18. Nyelvelsajátítás
19. Számítógépes nyelvészet és lexikográfia
20. Diskurzuselmélet

A tárgyak értelemszerűen a jelölt szakterületére (pl. angol szintaxis, német szintaxis, stb.) vonatkoztatva értelmezendők és az olvasmánylisták is e szakterületekhez kapcsolódnak.